

Tumellano ya Mokitlane Kakaretso ya Ditlhoko le Dipehelo

ho latela karolo ya 92 ya Molao wa Naha wa Dikoloto Nmr. 34 wa 2005 (National Credit Act 34 of 2005)

Tokomane ena e fana ka kgutsufatso dipehelo tsa bohlokwa ka ho fetisisa le ho di hlalosa ka puo e bobebe e utlwisisehang. E tlameha ho balwa mmoho le ditlhoko le dipehelo tse feletseng tsa Senyesemane le Seafrikanse, tse o tlamang hang ha o e amohetse.

Dikhoteishene

Dikhoteishene di na le matla a tshebetso a nako ya matsatsi a 5 (mahlano) a kgwebo kamora letsatsi leo ka lona Khoteishene e tekwang. Hang ha e amohetswe, Tumellano e tla itshetleha hodima kamohelo ya ditokomane tse hlokehang. Tsona di ka kenyeletsa bopaki ba boitsebiso, bopaki ba moputso, k.h.r. setlankana sa moputso kapa setatemente sa banka, bopaki ba aterese ya bodulo ya hao, bopaki ba tefo ya qalo le bopaki ba pholisi ya inshoreense ya bophelo ya mokitlane (haeba di lokeleha). Mofani wa Mokitlane a ke ke a lefa tjelete ya kadimo pele a ka fumana ditokomane tse netefaditsweng. Haeba ditokomane tsona di sa fumanwa le ho netefatswa nakong ya matsatsi a 5 (mahlano) a kgwebo kamora hore Khoteishene e tekwe kapa haeba ditokomane di sa bontshe tlhahisoleseding e fanweng kopong, kapa e fumanwa e sa tshwanelehe, Mofani wa Mokitlane a ka hula kapa a sebetse botjha Khoteishene ya hao.

Ditjeo tsa mokitlane (ditjeo tse amanang le tumellano ya kadimo)

O tlameha ho lefa ditjeo tse latelang tsa mokitlane:

- **Tswala** ka sekgahla se tsisisitsweng se tekilweng khoteisheneng, e sebetswang letsatsi le letsatsi mme e kopanngwang pekolong sa sehlooho kgwedi e nngwe le e nngwe ka letsatsi la tefo le kgethilweng ke wena.
- **Tefiso ya qalo** bakeng sa ditjeo tsa ho hlophisetsa Tumellano e ntjha, eo o ka e:
  - lefang e sa le pele le ho romela bopaki, pele o lefuwa tjelete ya kadimo; kapa
  - e kenyeletswang Sekoloto sa Sehlooho mme e tla lefiswa tswala hodima yona.
- **Tefiso ya tshebeletso** ke tefiso ya kgwedi le kgwedi bakeng sa ho laola Tumellano ya hao. Haeba o kena Tumellanong nakong ya kgwedi, tefiso e sebeditsweng ka ho bapiswa le nako (karolo e lokelang feela) bakeng sa kgwedi ya khalendara e tla sebetse. Tefiso ya kgwedi le kgwedi e ka kopanngwa Sekolong sa Sehlooho.
- **Ditjeo tsa ho roba tumellano le tsa pokeletso ya dikoloto** haeba o sa lefe tjelete efe kapa efe ka nako kapa o sa ikamahanye le dipehelo dife kapa dife tsa tumellano ena. Ditjeo tsa ho roba tumellano le tsa pokeletso ya dikoloto di kenyeletsa ditjeo dife kapa dife tsa tsamaiso, molao le pokeletso ya ditjeo le dikhomishene tse lefisiwang ke dikhampani tsa pokeletso ya dikoloto kapa boramolao ho latela melao e amehang.
- **Dipremiamo** bakeng sa pholisi ya inshoreense ya bophelo ba mokitlane, bakeng sa haeba o etsa qeto ya ho e nka ho rona mme e lefisiwang kgwedi le kgwedi.

Ditefo le ka moo re di sebedisang ka teng

O fa Mofani wa Mokitlane tumello ya ho sebedisa debite otara ho latela tumello ya dibite otara ya kgwedi le kgwedi eo o faneng ka yona ho hula ditefello ho tswa akhaontong ya banka eo moputso wa hao o lefuwang ho yona. Mofani wa Mokitlane o tla hula ditefello ka letsatsi le tshwanang le leo moputso wa hao o lefuwang ka lona, kapa letsatsing la ho qetela la kgwebo le etellang pele letsatsi lena moo letsatsi lena le welang mafelong a beke kapa letsatsing la phomolo. Re ka nna ra hula tefo ka Tshitwe pele ho letsatsi la tlwaelo la debite otara ya hao, ha feela re o jwetsitse e sa le pele. Re ka nna ra fetola debit order ya hao haeba letsatsi la tefo ya mokgolo wa hao le fetoha, ha feela re o bolella pele. Haeba o na le taelo ya DebiCheck, o dumela ho netefatsa taelo eo botjha ka letsatsi la hao le letjha la tefo. O tla bolella DirectAxis ha dintlha tsa hao tsa akhaonte ya banka di ka fetoha.

Haeba ho sena tjelete e lekaneng ka akhaonteng eo o kgethang ho lefa di-debit order tsa hao ho yona, Mofani wa Mokitlane a ka nna a lekola akhaonte ya hao hape bakeng sa matsatsi a mang a 10 (leshome) ebe o kopa tefo hape ha ho se ho na le tjelete e lekaneng ka akhaonteng.

Ditefello tsa hao di tla lefella pele (1) tswala ebe (2) ho latela ditefiso dife kapa dife, ebe e setseng e lefuwa tjeleteng ya kadimo (3).

Inshoreense ya bophelo ba sekoloto

O tlameha ho ba le pholisi ya inshoreense ya bophelo ya mokitlane e lefellang tjelete efe kapa efe eo o sa ntseng o e kolota tlasa Tumellano (ho sa kenyeletswe ditefello dife kapa dife kapa tswala e amanang le ditefo tse entsweng ka mora nako). Pholisi e tlameha ho bolela Mofani wa Mokitlane e le motho ya tla lefuwa (molefuwa wa tahlehelo).

Boemong bona, ke Mooero o fuweng tjehe ho latela porofaele ya hao ya nnete ya kotsi le ditsiane (mohlala lefu, bokowa, mafu a tshajwang kapa ho fokotswa mosebetsing) tseo o ka etsang teleime bakeng sa tsona di tla fanwa, Morero o fan aka tshireletso ho lefella balance ya hao e setseng hape o fana ka tshireletso e nang le moedi bakeng sa ho fokotswa mosebetsing kapa tahlehelo ya lekeno (moo ho amehang)

O ka kgetha ho nka pholisi e lekanang ya bophelo ba mokitlane sebakeng sa Morero ona o fanwang. Haeba o etswa jwalo, Mofani wa Mokitlane a ke ke a o lefa tjelete ya sokoloto ho fihlela o kgotsofatsa Mofani wa Mokitlane hore o na le tsireletso e loketseng e bontshang Mofani wa Mokitlane e le molefuwa ha hob a le tahlehelo (jwalo ka ho Foromo ya 23 ya melawana tlasa Molao wa Naha wa Mokitlane, 'Molao').

Haeba o batla khopi ya tokomane e felletseng ya pholisi pe o nka qeto yah ore na o nka pholisi efe, o ka e kopa.

Kadimo bakeng sa pokanyo ya dikoloto

Re tla sebedisa tjelete ya pokanyo ya dikoloto ho lefella tse ding tsa diakhaonto tsa hao tse kgethilweng ke wena. Mofani wa Mokitlane o tla kopa mo/bakolotuwa hore ba hlakole diphumantsho tsa hao tsa mokitlane le ho kwala diakhaonto tseo (moo ho kgonehang). Haeba tjelete e sa lekana ho ka lefella le ho kwala diakhaonto, e tla ba boikarabello ba hao ho rerisana le mo/bafani ba mokitlane le ho netefatsa hore kgaello e a lefuwa mme diakhaonto di kwalwe. O tlameha ho netefatsa hore ha o ipakele sekoloto se eketsehileng hape ka hodimo ho diphumantsho dife kapa dife tsa sekoloto esita leha mo/bafani ba mokitlane a/ba hloleha ho kwala akhaonto.

Tefo ya kadimo ka botlalo pele ho nako

O ka nna wa lefa kadimo ya hao ka botlalo ka nako efe kapa efe, ka ho etsa kapa ho se etse tsebiso, ka ho lefa boleng ba yona bo feletseng ho Mofani wa Mokitlane. Boleng ba tefo e feletseng ke tjelete e sa lefuwang ya sekoloto sa sehlooho mmoho le tswala efe kapa efe, ditefiso kapa ditefello tseo o di kolotang ha o lefa ka botlalo. O ka botsa boleng ba tefello e feletseng ya balanse ka nako efe kapa efe.

Ho roba tumellano

Haeba ntho e nngwe eo o e etsang kapa o sa e etseng o hloleha kapa o dumella letho le ka senyang ditokelo tsa Mofani wa Mokitlane, jwale o tla nkuwa o robile Tumellano. Sena se tla kenyeletsa ho lefa tjelete efe kapa efe morao ho nako.

Haeba tefo efe kapa efe e le morao nakong, o tlameha ho lefa tswala ya tlatsetso hodima tjelete e saletseng morao ka sekgahla se khoteisheneng.

Haeba didebite otara tse latellanang di hloleha, debite otara ya hao e tla hlakolwa ka ho iketsahalla. Jwale o tla tlameha ho re lefa tjelete eo o e kolotang yona kontane.

Haeba o hloleha ho lefa ditjelete dife kapa dife tlasa tumellano, Mofani wa Mokitlane a ka nna a qala kgato ya molao kgahlanong le wena ho phethisa le ho fedisa tumellano ya kadimo, jwalo ka ha ho tekilwe Molaong. Sena ha se ame ditokelo tsa Mofani wa Mokitlane. Haeba o robile tumellano, o tla re koloya balanse ya Sekoloto sa Sehlooho hanghang mmoho le ditjeo tsa kamehla tse amehang.

Haeba mofani wa mokitlane a etsa qeto ya ho phethisa tumellano, mokgwatshebetso o latelang o tla sebetsa:

- Mofani wa Mokitlane o tla o romela lengolo le o tsebisang ka ho rona tumellano ha hao;
- tlhahiso e tla etswa hore o fetisetse tumellano ho moeletsu wa tsa dikoloto, ejente ya tharollo ya dikgohlano, lekgotla la bareki kapa monamodi ya nang le matla a molao. Sepheo e tla ba ho rarolla dikgohlano dife kapa dife kapa ho dumellana ka morero o tla kgemisa ditefo le dinako; mme
- haeba tekofiso efe kapa efe ya sekoloto eo o e kopileng e sa phethelwe nakong ya matsatsi a 60 a tshebetso, Mofani wa Mokitlane a ka nna a romela tsebiso e fedisang tekodiso ya sekoloto.

Haeba o etsa kopo ya tekodiso ya sekoloto, ha o a lokela ho amohela mokitlane wa letho o mong ho fihlela kopo ya hao e hannwe kapa o lefile dikoloto tsohle tsa hao tlasa ditumellano tsa mokitlane jwalo ka ha lekgotla le laetse. Sena se bolela hore o ke ke wa kadima tjelete ya letho, kena tumellanong ya mokitlane kapa ho ipakela ditefiso dife kapa dife tlasa phano ya mokitlane (jwalo ka karete ya kerediti).

Mofani wa Mokitlane a ke ke a qala kgato ya molao kgahlanong le wena ntle le haeba:

- o salletse morao ditefellong bakeng sa nako ya bonyane matsatsi a 20 a kgwebo; mme
- bonyane matsatsi a 10 a tshebetso a fetile haesale ho tloha phanong ya lengolo le o tsebisang hore o

roble tumellano kapa tsebiso e boletsweng ka hodimo mona (e leng se ka etsahalang nakong ya matsatsi a 20); mme

- o hlolehile ho arabela lengolo la ho salla morao direfelong, kapa o hanne tlhahiso ya rona thoko.

Haeba Mofani wa Mokitlane a fedisa Tumellano tlasa karolo ya 123 ya Molao, mokgwatshebetso o tshwanang o tekilwe ka hodimo mona o tla latelwa pele.

O ka nna wa tsosa tumellano efe kapa efe e robilweng ka ho lefa ditjhelete tsohle tse saletseng morao mmoho le ditjeo tsa ho roba tumellano pele tumellano e fihla pheletsong.

Khopi ya Molao wa Naha wa Mokitlane e a fumaneha webosaeteng ya Molaodi wa Naha wa Mokitlane ho www.ncr.org.za.

Tokelo ya ho etsa kopo ho moelets'i wa dikoloto

O ka etsa kopo ho moelets'i wa dikoloto hore o phatlalatswe o le motho ya imetsweng ke dikoloto tlasa karolo ya 86 ya Molao. O tlameha ho etsa kopo pele Mofani wa Mokitlane a nka kgato ya molao kgahlanong le wena bakeng sa ho rojwa hofe kapa hofe ha Tumellano ya ditefo tlasa tumellano ena. Moelets'i wa tsa dikoloto o tla o thusa ka kopo ya hao mme o tla lokela ho lefa tefiso e lokelang. Ba ka hana kopo ya hao ho latela Molao.

Molaodi wa Naha wa Mokitlane a ka nna a o fa dintlha tsa boikopanyo tsa baelets'i ba dikoloto ba sebakeng sa heno.

Dikananelo le dinetefaletso tse ding

Dikopo, dikhoteishene le kamohelo di ka nna tsa etswa ka puisano e hatisisweng ka mohala, dipuisano tsena di fanwa ka Senyesemane, Afrikanse, Sexhosa, Sezulu, le Sesotho.

Ka ho amohela khoteishene le ditlhoko le dipehelo o netefatsa hore:

- o lekodisitse khoteishene le ditlhoko kapa dipehelo;
- o utlwisisa ditjeo, dikotsi le boikarabello tlasa tumellano ena;
- ha o a kadima tjhelete ya letho e nngwe kapa ho amohela mokitlame o mong ka mora hore o qale ho etsa kopo ya kadimo ena ho Mofani wa Mokitlane;
- tlhahisoleseding yohle eo o faneng ka yona ke nnete mme e kgema le dinako, mme ho ka itshetlehwa ho yona;
- Pele ho tefo ya tjhelete ya kadimo, Mofani wa Mokitlane a ka nna a ikgula Tumellanong ka ho o ngolla haeba a fumana ho na le letho le ka etsang hore ho be thata ho wena hore o lefe kadimo ya hao. Jwale Tumellano e tla hloka matla a tshebetso mme ha ho lehlakore le tla etsa tleleime ya letho kgahlanong le le leng.

Sa bohlokwa

O ka amohela khoteishene ka mohala, ka mongolo kapa inthaneteng. Haeba o amohela, **ho tla ba le Tumellano ya kadimo e o jarisang boikarabello ho fihlela o lefile ditjhelete tsohle tseo o di kolotang** tlasa Tumellano. Tumellano ena e kenyeletsa khoteishene, tlhahisoleseding ya kopo ya hao, ditlhoko le dipehelo tsohle tse tokomaneng ena, tse balwang mmoho le ditlhoko le dipehelo tse feletseng le di-SMS/MMS dife kapa dife tse netefatsang kapa mohala tsa tjeo ya mokitlane. **O ke ke wa fetola** Tumellano ntle le haeba Mofani wa Mokitlane a dumela phetolo eo ka mongolo kapa haeba Molao o e dumella.